

Oponentský posudek na magisterskou práci Jakuba Feigeho:

Kolektivizace zemědělství ve vsi Horská Kamenice

Téma kolektivizace zemědělství patří k tématům, která byla před rokem 1989 ze známých důvodů silně podřízena politickým zájmům. V posledních letech vznikla řada prací, které usilují o nápravu dřívějších pokřivení a proto dnes máme relativně dobrý přehled o průběhu kolektivizace. Toto konstatování ale platí zejména pro rovinu ústředních institucí, pro jejich politické linie a záměry. Kromě toho do historického vědomí veřejnosti i veřejného prostoru vstoupily příběhy sedláků, kteří se stali obětí brutálního nátlaku a byli donuceni vzdát se svých statků a často se dokonce museli vystěhovat. Stále nám však chybí podrobnější znalosti o vývoji na nižších úrovních (v okresech a obcích). Právě z toho důvodu je na místě přivítat skutečnost, že kol. Feige si za téma své magisterské práce vybral kolektivizaci v nevelké vesnici Horská Kamenice na Železnobrodsku.

Obsáhlá práce se skládá ze sedmi textových kapitol. Po obligátním úvodu následuje výborný rozbor pramenů a přehled dosavadní literatury. Potvrzuje, že autor se v nich velmi dobře orientuje. Rozebírá jak literaturu týkající se obecného vývoje, tak i tituly regionálně zaměřené. Také část věnovaná archivním pramenům ukazuje, že kol. Feige s nimi pracoval a dokáže je zasvěceně analyzovat.

Je zřejmé, že práce tohoto druhu se musí zastavit i u celkových dějin obce, což činí kapitola třetí. Popisuje přírodní, geografické a sociální poměry, takže čtenář získá solidní přehled o obci, zejména o majetkové struktuře zdejších zemědělců. Myslím, že k dokreslení celkového obrazu by zde přispěla alespoň stručná zmínka o náboženské příslušnosti obyvatelstva. Větší pozornost snad mohla být věnována i spolkům v obci činným. Následující kapitoly už se soustřeďují na vlastní téma práce. Východisko tvoří popis toho, jak kolektivizace v Horní Kamenici probíhala od prvních pokusů v roce 1949 až po založení JZD v roce 1957. Vyzvednout musím především velice důležité poznání, že až hluboko do padesátých let setrvali v silném odporu vůči kolektivizačnímu úsilí i mnozí místní členové KSC a funkcionáři MNV. Takové zjištění může potenciálně výrazně ovlivnit neustále probíhající diskusi o podstatě systému, který byl v Československu po roce 1948 nastolen. Bádání kolegy Feigeho totiž naznačuje, že hranice mezi představiteli režimu a ostatním obyvatelstvem byla mnohem méně zřetelná než jak věří zastánci tzv. totalitářského přístupu, podle něhož existovala po celých čtyřicet let jasná a nepřeklenutelná propast mezi represivním režimem a utlačovanou a perzekvovanou veřejností. Pozoruhodné jsou i

charakteristiky jednotlivých rodin agitátory, kteří je v první polovině padesátých let navštěvovali a přemlouvali k založení JZD.

Poněkud lépe se podle mého názoru autor mohl vyrovnat s pozoruhodným faktem, že zatímco osm let probíhala v obci veškerá kolektivizační agitace bez úspěchu, v září 1957 stačilo několik dnů k založení JZD a k tomu, aby do něj vstoupila naprostá většina zemědělců. Z autorova líčení by mohl vzniknout dojem, jako by se přesvědčování nakonec obešlo bez nátlaku a hrozeb a bylo výsledkem pouze jakési kolektivní rezignace spojené s uznáním, že započatému vývoji se nelze protivit.

Ačkoliv název práce hovoří o kolektivizaci zemědělství, kol. Feige se správně rozhodl zahrnout do ní i první rok existence JZD v Horské Kamenici. Z této kapitoly pokládám za nejzajímavější rozbor členské základny družstva podle věku, pohlaví a velikosti vloženého majetku. Z těchto údajů lze odvodit perspektivy a možnosti, které družstvo mělo. Snadněji se pak také chápou některé tendence, které jeho vedení sledovalo a opatření, která přijímalo.

Největší část práce tvoří osudy třiceti v Horské Kamenici se nacházejících usedlostí (větších než 2 hektary) a rolníků, jež na nich se svými rodinami hospodařili. Jedná se o pokus pozoruhodný jak svojí metodou, tak i závěry. Cestou kolektivní biografie autor na zvoleném vzorku podává historii domu i rodiny (nebo rodin) v něm žijící(ch), způsob obživy (půda, zvířectvo, stroje), veřejné a politické aktivity hlav rodin, případně jejich dalších členů, vztah k režimu a zejména ke združstevňování vesnice. Na jedné straně sice může být do značných podrobností zacházející líčení pro čtenáře, který obec nezná, poněkud únavné. Po přečtení patnácti nebo dvaceti biogramů se zřejmě začne ztrácet ve změti rodinných vztahů a pozbude naději, že by se vyznal v příbuzenských vztazích Koňáků, Sochorů nebo Blažků. Účel však netkví v genealogickém bádání, nýbrž ve shromáždění velkého množství údajů důležitých pro sociální dějiny v nejširším slova smyslu. Z tohoto hlediska pak představuje tato kapitola nesmírně cenný vhled do každodenního života a do životních poměrů rolníků a je studnicí pozoruhodných informací o tom, kde lidé nacházeli své životní partnery, jak fungovala jejich hospodářství, jaký vztah měli k veřejným záležitostem a jak se vyvíjela jejich politická příslušnost a politické sympatie (je překvapivé, kolik bylo i mezi většími rolníky již od roku 1945 komunistů), jaké vzdělání získávali mladí lidé, jak málo atraktivní pro ně tehdy již zemědělství bylo a jak se různými cestami snažili z namáhavé zemědělské práce vyvázat, což ovšem v té době nebylo snadné.

Tato část práce kol. Feigeho ale postihuje i druhou stránku historie a historiografie – tedy nejen obecné trendy, ale i často úchvatné individuální příběhy a osudy, které se „čtou jedním dechem“. Celkový dnes již zavedený pohled na kolektivizaci sice nemění, ale

žádoucím způsobem jej doplňují, neboť mu dodávají historickou barvitost a nikoliv nepodstatný detail.

Diplomová práce kol. Feigeho je postavena na obsáhlém a poctivém archivním výzkumu, na znalosti existující literatury. Autor ale k těmto nezbytným předpokladům přidal svůj rozhled a schopnost své zdroje nejen přečíst, ale i interpretovat a uvažovat nad nimi. Je škoda, že dojem poněkud kazí překlepy, ale hlavně gramatické chyby, které bohužel přesahují míru, v níž by o nich oponent mohl mlčet. Spojení jako „strany přistoupili“ (str. 143) nebo slovo „vyplívající“ by čtenář v textu vysokoškoláka nacházet asi neměl.

Navzdory drobným výtkám ale považuji diplomovou práci kol. Feigeho za vynikající. Plně vyhovuje nárokům kladeným na tento typ kvalifikačních prací, doporučuji ji k obhajobě a navrhuji hodnotit ji známkou výborně.

V Kolíně 8.9.2011

Mgr. Jan Dobeš, Ph.D.